

«Тасдиқ мекунам»

Директори Маркази миллии
вазифаҳои генетикии АИКТ,
номзади илмҳои кишоварзӣ,
Кароматов Ш.Ш.
» 03 с. 2021

Тақризи

муассисаи пешбар доир ба рисолаи номзади Мирабдулқаюм Ансорӣ доир мавзӯи «Таъсири шароитҳои иқлим ва меъёри гуногуни нурии фосфорӣ ба хусусиятҳои физиологӣ ва биокимиёии соя (Glycine max) дар минтақаҳои Шимолии Афғонистон», барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои биологӣ аз рӯи ихтисоси 03.01.05 – физиология ва биохимияи растаниҳо

Имрӯз дар ҷаҳон яке аз масъалаҳои асосии кишоварзӣ, таъмини аҳоли бо маводи озуқа масъалаи аввалиндараҷа ба ҳисоб меравад.

Таъмини аҳоли бо озуқаворӣ, ки дар ҷаҳон рӯ ба афзоиш дорад, танҳо бо истифодаи дурусти омилҳои асосии соҳаи кишоварзӣ бартараф намуд.

Дар ҳалли масъалаи болозикр, ба хусус дар таъмини аҳоли бо сафедаи растани нақши зироатҳои лӯбиёдонагӣ муҳим доништа шудааст. Аз лӯбиёдонагиҳо соя ҳамчун зироати серсафеда ба ҳисоб рафта, бо ин сабаб аз дигар навъҳои лӯбиёдонагӣ бартариатро соҳиб мебошад. Аз ин лиҳоз парвариши ин зироат дар ҷаҳон ҳамасола рӯ ба пешравӣ дорад.

Дар Ҷумҳурии Исломии Афғонистон (ҶИА) низ ин зироат ҳамасола ба маврид зиёд кишт карда мешавад.

Яке аз вазифаҳои муҳими илм ва истеҳсолоти кишоварзӣ дар ҶИА зиёд намудани истеҳсол ва маҳсулнокии соя ба ҳисоб меравад.

Дар технологияи парвариши соя дар ҶИА бисёр мушкилоти ҳалношуда мавҷуданд:

•Набудани таҳқиқоти илмӣ оид ба таъсири нуриҳои фосфорӣ ба равандҳои физиологӣ ва биохимиявии соя дар шароити гуногуни хок ва иқлимӣ;

•Заминҳое, ки дар ҚИА коштани соя имконпазир аст, аз моддаҳои ғизоӣ, аз ҷумла фосфор камбизоатанд;

•Давраҳои оптималии истифодаи нуриҳои фосфорӣ барои кишти соя бо сабаби меъёрҳои гуногуни обёрӣ риоя намешаванд;

•надоштани огоҳии дар мавриди гузариши равандҳои физиологӣ дар растании соя зери таъсири нуриҳои маъданӣ, аз ҷумла фосфор;

•муайян кардани муҳлати оптималии ба соя ворид кардани нуриҳои фосфорӣ.

Бо назардошти ҳамаи ин рисолаи пешниҳоднамудаи унвонҷӯй барои ҳалли масъалаи дар боло қайд гардида, дар се минтақаи Ҷумҳурии Исломии Афғонистон равона карда шудааст.

Аз ин лиҳоз мавзӯи интихобнамудаи унвонҷӯй актуалӣ буда, маълумотҳое, ки дар натиҷаи омӯзиш аз се минтақаи ҚИА ба даст омадаанд, барои истифодаи кишоварзон ба маврид мебошад.

Мақсади асосии таҳқиқот омӯختани таъсири меъёрҳои гуногуни нурии фосфорӣ ба равандҳои физиологӣ биохимиявии растании соя, муҳлати кишт, речаи кишти тухм, зичии растанӣ, меъёри антиамалии ғизои фосфорӣ, таъсири он ба ҳосилнокӣ, таркиби биохимиявии дон ва реаксияи мутобиқшавии соя ба шароитҳои гуногуни иқлимии Афғонистони Шимолӣ мебошад.

Ҳамчун объекти омӯзиш барои таҷрибаҳои саҳроӣ навъи сояи STIN-3300 (навъи амрикоӣ) истифода бурда шудааст.

Таҷрибаҳо дар солҳои 2015 – 2017 гузаронида шуда, се марҳиларо дарбар гирифтааст:

1. Соли 2015 омӯзиши адабиётҳо, қитъаи таҷрибавии саҳроӣ интиҳоб карда шуда таркиби кимиёии хок ва биокомпост муайян карда шуд.

2. Солҳои 2016-2017 таҷрибаҳои саҳроӣ бо мақсади муайян намудани таъсири меъёри гуногуни нуриҳои фосфорӣ ба ташаккулёбии хусусиятҳои физиологӣ ва биокимиёии соя дар минтақаҳои Балх, Бағлон ва Самангон гузаронида шудааст.

3. Солҳои 2017 – 2018 ҷамъбасти умумӣ ва таҳлили математикию оморӣ ва коррелясионии маълумотҳои таҷрибавӣ анҷом дода шудааст.

Таҳқиқотҳои илмӣ дар кафедраи ботаникаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айни ва Донишгоҳи вилояти Балхи ҶИА иҷро гардидааст.

Муаллиф дар боби якуми рисола оиди аҳамият ва истехсоли зироати соя дар ҷаҳон ва ҶИА маълумотҳои зиёде аз сарчашмаҳои илмӣ оварда шудааст.

Дар боби дуюм бошад, маълумотҳо дар бораи шароити иқлим, объекти омӯзиш ва усулҳои таҳқиқотӣ навишта шудааст. Дар ин боб шароити иқлимии вилоятҳои Балх, Самангон ва Бағлони ҶИА ба тариқи расм нишон дода шудааст. Инчунин тавсифи хоки минтақаи омӯзишӣ, агротехникаи парвариш, услҳои таҳқиқ, нишондиҳандаҳои аломатҳо, таҳлили оморӣ нишондодҳо оварда шудааст.

Дар боби сеюм бошад натиҷаҳои таҷрибаҳо пурра дарҷ гардидааст. Дар ин боб маълумотҳо тариқи диаграмма ва ҷадвалҳо оварда шуда, таҳлили сабзишу инкишофи соя вобаста ба минтақаҳои агроиқлимӣ, таъсири нурии фосфорӣ ба аломатҳои маҳсулнокии ин зироат дар се минтақаи омӯзишии ҶИА гузаронида шудааст.

Унвонҷӯй аз натиҷаи кори илмӣ хулосабарорӣ намуда, ба се вилояти ҶИА, ки аз ҷиҳати иқлимӣ фарқият доранд, тавсияҳои асосноки илмиро дар 9 банд пешниҳод намудааст. Ҷамзамон ба ин вилоятҳо барои ба даст

овардани ҳосили баланди дони соя дар 2 банд тавсия ба истехсолот пешниҳод намудааст.

Рисолаи номзадӣ аз муқаддима, се боб, хулосаҳо, рӯйхати адабиётҳои истифодашуда иборат буда, дар ҳаҷми 126 саҳифаи чопи компютери (29 ҷадвал, 31 расм) чоп гардидааст.

Новобаста аз корҳои илмии иҷрошуда, дар рисола якқатор камбудихо низ ҷой доранд:

- Дар рисола ва автореферат ҳатоҳои имлоӣ зиёд вучуд доранд;
- Маълумотҳои масоҳати кишти зироати соя дар ҚИА пурратар оварда нашудааст;
- Дар сарчашмаҳои илмӣ маълумоти кам оиди корҳои илмии олимони ҚИА дода шудааст;
- Маълумоти мухтасар оиди навъи сояи STIN-3300 (навъи амрикоӣ) оварда нашудааст;
- Тарзи гирифтани дақиқи ҳок аз қитъаҳои таҷрибавӣ нишон дода нашудааст.
- Дар объекти таҳқиқот як навъи соя, дар боби 3 (3.1.) сабзиш ва инкишофи навъҳои соя вобаста ба минтақаҳои агроиқлимӣ навишта шудааст;

Хулоса, новобаста аз камбудихои ҷойдошта, рисолаи мазкур аҳамияти илмию амалӣ дошта, дар масъалаи муҳими соҳаи кишоварзӣ иҷро гардида, кори илмӣ ба анҷом расида мебошад.

Рисолаи номзидии Мирабдулқаюм Ансорӣ дар асоси нақшаи таҳрезишудаи усулҳои таҷрибаҳои саҳроии илман асоснокшудаи илми соҳаи кишоварзӣ, бо риояи талаботҳои меъёрию стандартӣ иҷро гардида ба талаботҳои ҚОА-и назди Президенти Тоҷикистон ҷавобгӯй мебошад. Худи муаллиф ба дараҷаи илмии номзиди илмҳои биологӣ аз рӯи ихтисоси 03.01.05 – физиология ва биохимияи растаниҳоро сазовор мебошад.

Рисолаи номзадӣ дар Шурои олимони ММЗГ- и АИКТ санаи 05.03.2021, протокои №3 баррасӣ гардида, барои Ҳимоя пешниҳод карда шуд.

Ходими калони илмӣ Шуъбаи
зироатҳои кишоварзӣ, н.и.к.,
корманди шоистаи Тоҷикистон,

Muminshoeva Z. Муминшоева З.

Ходими калони илмӣ Шуъбаи
зироатҳои полезӣ, н.и.к.,

Баротов Ф.

Суроға: 735104, ноҳияи Рӯдакӣ, ҷамоати Сарикиштӣ, деҳаи Маҳмадшои боло, ММЗГ-и АИКТ, тел: 378817786,
E-mail: geneticresources.tj@mail.ru

Имзои шахсии Муминшоева З. ва Баротов Ф.-ро тасдиқ мекунам.
Дозири кадрҳои ММЗГ-и АИКТ

Мичғонаи М.